

Az uszoda népe

*Tizenhét milliárd forint, egy titkos kollégium és a
közép-európai kultúrafinanszírozás anatómiája —
az NKA-botránytól Csehorszáig, Lengyelorszáig
és Bécsig*

2026 tavaszán kiderült: a Nemzeti Kulturális Alap egy ideiglenes, alig ismert kollégiuma tizenhét milliárd forintot osztott szét úgy, hogy erről sem a nyilvánosság, sem az NKA saját felügyelő testülete nem tudott. A botrány nyomán hat embert vettek őrizetbe, miniszterek buktak, és napvilágra került egy egész rendszer működési elve. Ez a Füzet abból indul ki, mi is történt pontosan — majd megnézi, hogyan oldják meg ugyanezt a feladatot, a kultúra állami finanszírozását, Csehországban, Lengyelországban, Szlovákiában, Ausztriában és Németországban, és volt-e náluk olyan botrány, mint most itthon.

I. FEJEZET

Az uszoda — mi történt az NKA-nál

2026 áprilisában, néhány nappal az országgyűlési választás után, amelyen a Fidesz–KDNP tizenhat év kormányzás után elvesztette a hatalmat, egy színész-aktivista, Molnár Áron nyilvánosságra hozott egy listát. A lista a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) egyik kevésbé ismert testületének, a Kiemelt Kulturális Programok Ideiglenes Kollégiumának (KKPIK) döntéseit tartalmazta. A szám, amely azóta a közbeszéd egyik állandó eleme lett, 17, illetve a pontosabb utóbeszámolók szerint 17,6 milliárd forint: ennyit osztott szét a kollégium 1088 pályázati döntésben, 2025 szeptembere és 2026 márciusa között.

A rendelkezésre álló adatok szerint a folyamat a következőképpen zajlott. Az NKA-nál évek óta felhalmozódott egy tartalék, amelyet törvény szerint a szervezetnek az ötöslottó szerencsejátékadóából származó bevételei után kellett képeznie, és amelyet korábban vagy az állandó szakmai kollégiumok kaptak vissza, vagy bent tartottak a rendszerben. 2025 elejére ez a tartalék mintegy 10 milliárd forintra hízott. Hankó Balázs akkori kulturális és innovációs miniszter — egyben az NKA törvény szerinti elnöke — úgy döntött, hogy ezt az összeget kiemelt, ösztönzési és „közösségépítő” programok támogatására fordítják. A döntéshez, a Nemzeti Kulturális Támogatáskezelő (NKTK) főigazgatójának, Krucsainé Herter Anikónak a

tájékoztatása szerint, Nagy Márton akkori nemzetgazdasági miniszter engedélyét kérték és kapták meg. 2026-ban azután az NKA úgynevezett egyenlegtartási kötelezettségét — vagyis azt a szabályt, amely korlátozta, mennyi bevételt lehet egy adott évben elkölteni — eltörölték, így a teljes tervezett ötöslottó-bevétel felhasználhatóvá vált, és a keret tovább nőtt.

A pénzt formálisan egy háromtagú testület, a Kiemelt Kulturális Programok Ideiglenes Kollégiuma osztotta szét. Elnöke Ughy Attila, Budapest XVIII. kerületének korábbi fideszes polgármestere volt, tagjai pedig Zámbó Nóra, a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM) egyik főosztályvezetője, valamint Burom Gábor, a KIM miniszteri kabinetfőnök-helyettese — vagyis nem független szakmai delegáltak, hanem a minisztérium saját tisztviselői. A testület tevékenységéről az NKA Bizottsága, amelynek egyébként törvény szerint jóvá kellene hagynia a kollégiumok éves munkatervét és beszámolóját, a sajtóban megjelent információk szerint nem kapott teljes körű tájékoztatást. Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház vezérigazgatója, aki maga is az NKA Bizottságának tagja, egy interjúban úgy fogalmazott: „Engem is értek meglepetések az elmúlt napokban, pedig én benne vagyok a Nemzeti Kulturális Alap döntnökei között, és leesett az állam, hogy milyen pénzek mentek és kikknek.”

A BOTRÁNY SZÁMOKBAN

- **17–17,6 milliárd forint** — a Kiemelt Kulturális Programok Ideiglenes Kollégiuma által 2025 szeptembere és 2026 márciusa között kiosztott összeg, 1088 döntésben.
- **765 ezer forint** — egy hagyományos, nyílt NKA-pályázaton átlagosan megítélt támogatás; a vitatott körben ezzel szemben átlagosan több mint 18 millió forint jutott pályázatonként.
- **2 eset** — ennyi olyan döntést sikerült azonosítani a 17,6 milliárdból, amelynél kimutatható volt bármiféle — akár csak meghívásos — pályázati eljárás.
- **~100 millió forint** — a K-Monitor korrupcióellenes szervezet számításai szerint ennyi jutott sok esetben pontosan vagy ahhoz nagyon közel egy-egy országgyűlési választókerületre, ami választókerületi alapú, kampányjellegű elosztásra utal.
- **5 millió forint** — ennyit kapott több ismert előadó, köztük Tóth Gabi, Muri Enikő, Kis Grófo és Dopeman; Deák Bill Gyula 100 millió forintot turnéra, Pataky Attila cége 150 millió forintot, egyes újonnan alapított cégek pedig 450–500 millió forintot.
- **6 fő** — a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) 2026 júniusában hat, az NKTK-hoz és a KIM-hez köthető jelenlegi vagy korábbi tisztviselőt vett őrizetbe hűtlen kezelés gyanújával.

A botrány kirobbanása előtt, még a választás hetében mondott le Bús Balázs, az NKA alelnöke — formálisan a jogszabály szerinti harmincnapos felmondási idővel, tehát a döntés még nem volt nyilvános, amikor ő maga már el is hagyta a posztját. Az ügy nyilvánosságra

kerülése után sorra következtek a további lemondások: a Bizottság tagjai közül távozott Baán László, Both Miklós, majd Vidnyánszky Attila is. Az NKA rendkívüli bizottsági ülést tartott, amelyen Hankó Balázs — aki ekkor már csak leköszönő miniszterként volt jelen — arra kérte a kollégiumot, hogy minden 2025–2026-ban támogatott pályázótól kérjenek be időközi szakmai és pénzügyi részbeszámolót.

Hankó Balázs a vádakra a Magyar Nemzetnek adott nyilatkozatában határozottan tagadta a kampányfinanszírozás gyanúját: „Tudatos ferdítés kampányfinanszírozásként feltüntetni olyan támogatásokat, amelyek a magyar kultúra egészét szolgálják.” Álláspontja szerint minden támogatás szabályozott pályázati eljárásban, szakmai szempontok alapján dőlt el, a döntéseket pedig a közösségépítés, a hazaszeretet és a hagyománytisztelet indokolta. A nyilvánosságra került dokumentumok és a support-kezelő szervezet két munkatársának később tett nyilatkozatai ugyanakkor más képet festettek: eszerint egyes pályázókat maga a minisztérium kért fel a jelentkezésre, míg azokat a kérelmeket, amelyek nem illeszkedtek a támogatási célhoz, a munkatársaknak át kellett írniuk „közösségépítő/kulturális programokra”.

„Kialakult egy tolvajnyelv, amit arra használtak, hogy leírják, hogyan lehet ebből a forrásból trükkkel részesülni — az uszoda és az uszoda világának kifejezéseit alkalmazták.”

Ez utóbbi részlet — a Kulturális és Innovációs Minisztériumon belüli, kódolt kommunikáció léte — már az új kormányzat alatt derült ki. Tarr Zoltán, a társadalmi kapcsolatokért és kultúráért felelős miniszter 2026 nyarán arról számolt be, hogy a tárca átvilágítása során olyan sms-eket és telefonhívásokat találtak, amelyekben az érintettek nem nevezték nevén a támogatási döntéseket, hanem az uszoda és az úszás világának kifejezéseivel írták körül azokat. Tarr szerint a botrány kirobbanása óta a 17 milliárd forint több mint tíz százalékát fizették vissza olyanok, akik korábban részesültek belőle — közéjük tartozott például Muri Enikő és Kis Grófo is.

Az ügy jogi útra terelődött. Laczó Adrienn ügyvéd, a Nemzeti Kulturális Támogatáskezelő egyik főigazgató-helyettesének jogi képviselője feljelentést tett a Központi Nyomozó Főügyészségen hűtlen kezelés és költségvetési csalás gyanúja miatt. A feljelentés szerint a támogatások kiosztása egyedi kérelmek alapján, a szokásos szakmai egyeztetések nélkül, „a főigazgató személyes utasítására” történt, a kérelmeket pedig annyira leegyszerűsítették, hogy utólag nehéz vagy lehetetlen szabályosan elszámolni velük. 2026 júniusában a NAV hat, az ügyben érintett korábbi vagy jelenlegi tisztviselőt vett őrizetbe, a nyomozás számai — a hatóság közlése szerint — egészen Bács-Kiskun vármegyéig vezettek. Eközben az új kulturális tárca bejelentette, hogy visszavonja mindazokat a döntéseket, amelyeket Hankó Balázs 2026. április 8-án, tehát már a választás után, egyedi

miniszteri keretből hozott — ezen a napon összesen közel 394 millió forintnyi támogatásról döntött, harminc pályázó javára, és az átvilágítás során olyan eseteket is találtak, ahol a megítélt összeg meghaladta a pályázó által ténylegesen kért összeget.

Fontos hangsúlyozni, amit az ügyben megszólaló elemzők is kiemeltek: a botrány volumene messze eltörpül a Fidesz-korszak legnagyobb korrupciós ügyei — például a Mészáros Lőrinc nevéhez köthető vagyongyarapodás — mellett. Jelentősége mégis szimbolikus súlyú, mert túlpontosan mutatja meg, hogyan működött a rendszer-szintű klientúraépítés mechanizmusa a kulturális szférában: hogyan lehet egy, eredetileg a politikától független, szakmai autonómiára épülő intézményt — amelynek pontosan az volt a rendeltetése, hogy a kultúra finanszírozását karnyújtásnyira tartsa a mindenkori államhatalomtól — láthatatlanul, adminisztratív trükkökkel átalakítani egy kampányfinanszírozó csatornává. Hogy ez pontosan hogyan történt, és honnan hová jutott az NKA az elmúlt harminchárom évben, azt a következő fejezet mutatja be.

II. FEJEZET

Karnyújtásnyira az államtól — az NKA rövid története

A Nemzeti Kulturális Alapot az 1993. évi XXIII. törvény hozta létre, alig három és fél évvel a rendszerváltás után. Az ötlet egyik szellemi atyja Fekete György belsőépítész, a Nemzet Művésze díjjal is kitüntetett, akkoriban már ismert szakmai szervező volt, aki egy művészekből és kultúrával foglalkozó szakemberekből álló körrel évekkorábban, még 1988-ban próbálta a döntéshozók elé vinni a kezdeményezést — akkor a politikai helyzet miatt sikertelenül. Az áttörést Mádl Ferenc támogatása hozta meg, és 1993-ban megalakulhatott az Alap, amelynek első elnöke Fekete György lett.

A törvény indoklása és az azóta született jogtörténeti elemzések szerint a kezdeményezés mögött egy határozott felismerés állt: a nyugat-európai gyakorlatban a kultúra finanszírozásának mintegy 80 százalékát a civil szféra — alapítványok, mecénások, vállalati támogatók — állja, Magyarországon ez az arány a rendszerváltás idején mindössze 20 százalék körül mozgott. Mivel egy fejletlen mecenatúrai kultúrájú országban nem lehetett egyik napról a másikra nyugati mintájú magánfinanszírozást teremteni, az állam vállalta magára ezt a szerepet — de nem a szokásos költségvetési logika szerint, hanem egy sajátos, elkülönített állami pénzalap formájában, amelynek megvolt a maga önálló bevétele: a kulturális termékekre és

szolgáltatásokra kivetett kulturális járulék, később kiegészülve az ötöslottó szerencsejáték-adójának 90 százalékával és a közös jogkezelő szervezetek befizetéseivel. A törvény kimondta: az Alap bevétele és év végi maradványa nem vonható el — vagyis a kulturális célra befolyt pénzt elvben semmilyen más költségvetési célra nem lehetett átcsoportosítani.

Az NKA működésének alapelve az volt, amit a szakirodalom „társadalmasított kuratóriumi rendszernek” nevez, és amelyet az egykorú jogtörténeti elemzések az európai gyakorlatban szinte példátlanak neveztek. A döntéshozatal nem egy minisztériumi hivatalnoki apparátusban zajlott, hanem szakmai kollégiumokban, amelyeknek tagjait jelentős részben maguk a szakmai és társadalmi szervezetek delegálták. A cél kifejezetten az volt, hogy az egyes művészeti ágak és kulturális területek képviselői — színházi szakemberek, zenészek, muzeológusok, könyvkiadók — saját szakmájuk forráselosztásáról saját szakmájuk képviselőinek bevonásával döntsenek, konszenzusra és kompromisszumra kényszerítve a különböző, néha egymással versengő szakmai-esztétikai irányzatokat. Ezt írták le úgy a korabeli szakpolitikai dokumentumok, hogy a kultúratámogatást „az államtól karnyújtásnyira” kell megszervezni — vagyis úgy, hogy a napi politika ne tudjon közvetlenül beleszólni abba, melyik konkrét előadás, kiállítás vagy kiadvány kapjon támogatást, miközben a stratégiai irányokról természetesen a mindenkori kormányzat dönt.

Intézményi hullámvasút: 1996–2017

Az Alap intézményi háttere a kezdetektől többször változott. 1993 és 1996 között magának a Művelődési és Közoktatási Minisztériumnak egy főosztálya kezelte a forrásokat, majd az 1996. évi XXIX. törvény nyomán önálló költségvetési szervként létrejött a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága. Ez a megoldás nagyjából két évtizedig, 2016 végéig működött. Volt egy rövid, különös epizód is: az 1999. január 1-jén hatályba lépett költségvetési törvény — pénzügytechnikai érvekre hivatkozva — átmenetileg megszüntette az Alap elkülönített állami pénzalap jogállását, és egy fejezeti kezelésű célelőirányzatba, a Nemzeti Kulturális Alapprogramba olvasztotta. Ez a lépés, amely gyengítette az Alap önállóságát és kiszámíthatóságát, végül nem bizonyult tartósnak, és a rendszer visszaállt az eredeti, önálló alap-logikára. A pályázatok száma ez idő alatt robbanásszerűen nőtt: míg 1993–94-ben mintegy kétezer pályázat érkezett az NKA-hoz, addig 2012-re ez a szám elérte a tizenkétezeret, ami a szervezet létszámát is 29 főről 112 főre duzzasztotta.

2017. január 1-jétől az Alap kezelését egy új, minisztériumi háttérintézmény, az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő (EMET) vette át, majd 2023. június 29-től ennek jogutódja, a Nemzeti Kulturális Támogatáskezelő (NKTK) — az a szervezet, amely 2026-ban a botrány középpontjába került. Ez a technikai szervezet formálisan nem hoz döntést: feladata a pályázatok adminisztratív

kezelése, a döntés-előkészítés, a szerződéskötés, a kifizetés és az elszámoltatás — miközben a tényleges támogatási döntéseket a törvény szerint továbbra is a szakmai kollégiumoknak és az NKA Bizottságának kellene meghoznia. Az NKA, alapításától az elmúlt évekig, összesen mintegy 200 milliárd forintot osztott szét kulturális programok, alkotói munkák és intézmények támogatására — egy olyan összeget, amely nélkül, a szakma állítása szerint, a magyar kulturális élet jelentős része egyszerűen nem jöhetett volna létre ilyen formában.

AZ NKA DÖNTÉSHOZATALI LOGIKÁJA — EREDETI TERVEK SZERINT

- Az Alap élén a mindenkori kultúráért felelős miniszter áll, aki egyben az Alap elnöke.
- A stratégiai irányokról a Bizottság dönt, amelynek tagjait részben a miniszter, részben szakmai és társadalmi szervezetek delegálják.
- A konkrét pályázati döntéseket a szakmai kollégiumok hozzák, művészeti áganként és tematikáinként elkülönítve.
- A pénzügyi-adminisztratív lebonyolítást egy technikai kezelő szervezet végzi (NKA Igazgatóság → EMET → NKTK), amely elvben nem hoz tartalmi döntést.
- A törvény szerint a döntéseket és az adatokat öt napon belül nyilvánosságra kell hozni az NKA honlapján.

Ez a rendszer — legalábbis papíron — a kilencvenes és a kétezres években viszonylag jól működött: a szakmai kollégiumok döntöttek, a Bizottság felügyelt, a nyilvánosság pedig, ha akadozva is, de érvényesült. A 2026-os botrány éppen azért vált ennyire jelentőssé, mert az abban feltárt mechanizmus szinte tökéletesen az ellenkezője volt ennek az eredeti tervnek: nem szakmai kollégium, hanem egy ideiglenes, minisztériumi tisztviselőkből álló testület döntött; nem nyilvános vagy akár csak meghívásos pályázati eljárásban, hanem egyedi kérelmek alapján; és nem öt napon belül, hanem hónapokkal később, egy aktivista nyomására vált nyilvánossá. Hogy ez a fokozatos eltérés az eredeti tervtől mikor és hogyan kezdődött, az a következő fejezet témája.

III. FEJEZET

A Fidesz-éra — hogyan szűkült a karnyújtásnyi távolság

A 2010 utáni kormányzat nem szüntette meg az NKA-t, és nem is alakította át egy csapásra: a rendszer kifejezetten lassú, jogszabály-módosításokon keresztül zajló átalakuláson ment át, amelynek egyes lépései önmagukban akár észszerűnek is tűnhettek, együttes hatásuk azonban fokozatosan szűkítette azt a bizonyos „karnyújtásnyi távolságot”, amelyet az 1993-as alapítók az állam és a kulturális döntéshozatal közé kívántak iktatni. A folyamat legfontosabb jogszabályi állomásai a 2010. évi CLXVII., a 2011. évi CLX. és a 2012. évi CVII. törvények voltak, amelyek sorra módosították az eredeti NKA-törvényt.

A legjelentősebb strukturális változást a 2015. évi CCVII. törvény hozta, amely a Magyar Művészeti Akadémiának (MMA) — a kormányhoz közel álló, 2011-ben köztestületi rangra emelt szervezetnek — komoly beleszólást biztosított az NKA működésébe. Az MMA elnöke ettől kezdve véleményezési jogot kapott az NKA alelnökének kinevezésével és az úgynevezett művészeti tematikájú kollégiumok létrehozásával összefüggésben, sőt a miniszterrel közösen együttdöntési jogot kapott az NKA Bizottsága éves munkatervének jóváhagyásában, a művészeti kollégiumok vezetőinek kinevezésében és felmentésében, valamint — ami a legfontosabb — az NKA bevételeinek

a kollégiumok közötti felosztási arányaiban is. Ezzel egy, a kormányhoz szorosan kötődő szervezet kapott vétójogot afölött, hogy a rendelkezésre álló forrásokból mennyi jut az egyes művészeti ágaknak — ez a jogkör pedig szerkezetileg feszültségben állt az eredeti, sokszereplős, szakmai autonómiára épülő tervvel.

Emellett a törvény változatlanul hagyta, sőt tovább erősítette azt az alapszabályt, amely szerint az Alap elnöki tisztsége a mindenkori kultúráért felelős minisztert illeti, és ez a tisztség nem ruházható át. Ez önmagában nem 2010 utáni újítás — a törvény kezdettől így rendelkezett —, de a gyakorlatban egyre nagyobb súlyt kapott, ahogy nőtt a miniszter saját, egyedi elbírálású kerete, az úgynevezett miniszteri keret, amelyről — a kollégiumi döntésekkel szemben — elvben egyetlen ember dönthetett. Éppen ez a miniszteri keret vált a 2026-os botrány egyik kulcselemévé: a nyilvánosságra került adatok szerint Hankó Balázs ebből a keretből is bőkezűen osztogatott, jellemzően szintén nem versenyztetett, egyedi kérelmek alapján.

Vidnyánszky Attila és a „kultúrharc” logikája

A Fidesz-korszak kultúrpolitikáját a szakértői elemzések jellemzően nem egyetlen jogszabály-módosítással, hanem egy tágabb, a „nemzeti kultúra” és a „liberális/balliberális kultúra” szembeállítására épülő narratívával írják le, amelynek egyik legismertebb szereplője Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház 2013 óta hivatalban lévő

vezérigazgatója volt — aki, mint a botrány kapcsán kiderült, egyúttal az NKA Bizottságának is tagja volt, egészen 2026 tavaszi lemondásáig. Ez a kettős szerep — egyszerre kedvezményezett pozícióban lévő intézményvezető és a forráselosztást felügyelő testület tagja — önmagában is jól szemlélteti azt az összefonódást, amely a rendszer egyik strukturális problémájává vált: a döntéshozatalban részt vevők és a döntések kedvezményezettjei közötti éles határvonal az évek során elmosódott.

Ezzel párhuzamosan, a nyílt, versenyeztetett pályázati források aránya a teljes kulturális támogatási rendszeren belül fokozatosan csökkent, miközben az egyedi, miniszteri vagy különleges keretek szerepe nőtt. A HVG által feltárt adatok szerint a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM) által kiosztott, előadó-művészeti célú támogatások keretösszege a korábbi, 37 milliárd forintos szintről 2025-re mindössze 5 milliárd forintra csökkent — miközben ugyanabban az időszakban a kevésbé átlátható, egyedi elbírálású keretek, mint amilyen végül a KKPIK-hez vezető 10 milliárdos tartalék felszabadítása volt, ugrásszerűen nőttek. A jelenlegi, taófinanszírozás megszüntetése utáni rendszerben a döntéshozók személye és a támogatások odaítélésének szempontjai évek óta nem voltak nyilvánosak, a szakmai szervezetek pedig régóta átláthatatlannak tartották a rendszert — jóval a 2026-os botrány kirobbanása előtt is.

A CENTRALIZÁCIÓ ÁLLOMÁSAI — 2010–2026

- **2011–2012:** az NKA-törvény több módosítása (2011. évi CLX., 2012. évi CVII.), amelyek pontosították és bővítették a miniszteri és kormányzati hatásköröket.
- **2015:** a Magyar Művészeti Akadémia együttdöntési és véleményezési jogot kap az NKA forráselosztásában és a kollégiumvezetők kinevezésében (2015. évi CCVII. törvény).
- **2017:** az NKA kezelése az önálló NKA Igazgatóságtól a minisztériumi háttérintézmény, az EMET-hez kerül.
- **2020–2021:** az NKA Bizottságának és állandó kollégiumainak általános tisztújítása, a kollégiumi struktúra átalakítása.
- **2023:** az EMET jogutódjaként megalakul a Nemzeti Kulturális Támogatáskezelő (NKTK).
- **2025:** a felhalmozott 10 milliárdos NKA-tartalék felszabadítása „kiemelt összművészeti programokra”, a miniszter és a nemzetgazdasági miniszter jóváhagyásával.
- **2026:** az NKA egyenlegtartási kötelezettségének eltörlése, a Kiemelt Kulturális Programok Ideiglenes Kollégiumának létrehozása és a 17,6 milliárd forintos, választás előtti pénzosztás.

Fontos leszögezni: önmagában egyik lépés sem volt törvénytelen, és a rendszer formálisan mindvégig megőrizte a kollégiumi döntéshozatal látszatát. A KKPIK létrehozása is jogszabályi felhatalmazáson alapult — a miniszter jogosult ideiglenes szakmai kollégiumokat létrehozni. A probléma nem a jogi forma, hanem a gyakorlat volt:

egy, eredetileg a szakmai sokszínűség és az autonóm döntéshozatal biztosítására szánt intézményi konstrukciót az évek során fokozatosan úgy alakítottak át, hogy annak legérzékenyebb pontján — a forráselosztás tényleges mechanizmusánál — a szakmai kontroll és a nyilvánosság szinte teljesen kiürült, miközben a jogi keretek látszólag változatlanok maradtak. Ez a fajta „intézményi kiüresítés” — amikor egy demokratikus kontrollmechanizmusokra épülő szervezet formája megmarad, de tartalma fokozatosan kicserélődik — nem egyedülálló magyar jelenség: hasonló mintázatok figyelhetők meg a régió más, hasonló politikai irányt vett országaiban is. A következő fejezet ezeket a párhuzamokat, és a köztük lévő fontos különbségeket vizsgálja.

IV. FEJEZET

Kitekintés — hogyan csinálják mások?

Magyarország nem egyedülálló abban, hogy a kulturális élet állami finanszírozása politikai csatatérre vált. A közép-európai régióban az elmúlt tíz-tizenöt évben szinte mindenütt lezajlott valamilyen konfliktus a kulturális intézményrendszer feletti kontrollról — attól függően, hogy éppen milyen politikai erő volt kormányon. A kérdés, amelyre ez a fejezet választ keres, nem az, hogy létezik-e politikai nyomás a kultúrafinanszírozásra — ez, tapasztalataink szerint, mindenütt létezik —, hanem az, hogy az egyes országok intézményi berendezkedése mennyire ellenálló ezzel a nyomással szemben, és volt-e bárhol olyan léptékű, rendszerszintű és titkolt pénzosztás, mint amilyet a magyar NKA-botrány feltárt.

Csehország: erős szakmai kontroll, halványabb centralizáció

A cseh állami kultúratámogatás gerincét a Kulturális Minisztérium (Ministerstvo kultury ČR) közvetlen pályázati rendszere, valamint egy, a magyar NKA-hoz hasonló logikájú, elkülönített forrás, a Státní fond kultury ČR (Állami Kulturális Alap) adja. Az Állami Kulturális Alap — csakúgy, mint a magyar NKA — nem a rendes költségvetési

fejezetek egyikeként, hanem önálló, elkülönített állami alapként működik, saját bevételi forrásokkal, és formálisan is a kulturális szféra kiszámítható, a napi politikától részben független finanszírozását szolgálja. A cseh rendszer legfontosabb szerkezeti különbsége a magyarhoz képest az, hogy a döntéshozatal minden szinten explicit módon szakértői bizottságokra (odborné komise) épül, amelyek összetételét, működési rendjét és pontozási rendszerét jellemzően nyilvánosan dokumentálják, és amelyek tagjait — legalábbis az önkormányzati és minisztériumi gyakorlat egy része szerint — szakmai szervezetek javaslata alapján nevezik ki, meghatározott, jellemzően hároméves mandátumra, korlátozott megújítási lehetőséggel.

A rendszer nem mentes a kritikáktól — sőt, a cseh kulturális szakmai közeg maga is folyamatosan vitatja a grantrendszer működését. A prágai és brnói önkormányzati kulturális pályázatokról szóló szakmai elemzések rendszeresen rámutatnak, hogy a bizottságok összetétele nem mindig kellően átlátható, hogy a politikai delegáltak aránya egyes testületekben (Brnóban például a bizottsági tagok kétötödét közvetlenül a városi képviselő-testület pártjai delegálják) reális lehetőséget teremt politikai befolyásolásra, és hogy az elszámolási, adminisztratív terhek aránytalanul sújtják a kisebb, civil szervezeteket. Egy 2025-ös szakmai kommentár nyíltan alulfinanszírozott, a fennmaradásért küzdő szektorként írta le a cseh élő kultúrát,

amelyben a nonprofit szféra fennmaradása szinte kizárólag állami pályázati forrásokon múlik, miközben a magánmecenatúra és az alapítványi támogatás a nyugat-európainál jóval fejletlenebb.

Ami azonban a magyar esethez képest élesen elválk, az a rendszerszintű, titkolt, egyetlen politikai ciklus alatt lezajló pénzátcsoportosítás hiánya. A cseh Kulturális Minisztérium 2026–2030-as kulturális stratégiájának előkészítő anyaga is inkább krónikus alulfinanszírozottságról, bürokratikus nehézkességről és az Állami Kulturális Alap régóta napirenden lévő, de el nem végzett reformjának szükségességéről beszél, nem pedig egy hirtelen, választás előtti pénzszerő akcióról. Ugyanakkor a cseh rendszer sem tekinthető sértetlennek: 2025 októberében Andrej Babiš pártja, az ANO nyerte meg a parlamenti választást, és 2026 áprilisában Babiš második miniszterelnöksége kezdődött. Az új kulturális kormányzat alatt, 2026 tavaszán komoly vita robbant ki az Állami Audiovizuális Alap (Státní fond audiovize) körül, miután a kulturális miniszter, Adam Baxa nyilvánosan bírálta, hogy a törvény szándékosan a szakmai tanácsok és a parlamenti választás kezébe adta a támogatási döntéseket, ezzel elvéve a minisztertől a befolyást — majd röviddel ezután nyilvánosan menesztette az egyik intézmény kritikus hangú vezetőjét. Ez az epizód jól mutatja: a cseh rendszer nem azért állt eddig ellen a magyar típusú centralizációnak, mert a politikai szándék hiányzott volna belőle, hanem mert az intézményi és jogi védőkorlátok — a törvény által kötelezően elkülönített szakértői tanácsok, a parlamenti,

nem pedig miniszteri kinevezési jogkör — eddig nehezebben voltak megkerülhetők. Hogy ez így is marad-e egy hosszabb Babiš-kormányzás alatt, egyelőre nyitott kérdés — és éppen ez teszi tanulságossá az összehasonlítást: nem az számít, hogy egy adott kormányzatnak van-e szándéka a kultúra feletti kontroll növelésére, hanem hogy az intézményrendszer mennyire képes ennek ellenállni.

CSEHORSZÁG — A LEGFONTOSABB SZERKEZETI KÜLÖNBSÉGEK

- A támogatási döntéseket törvény által elkülönített, több fős szakértői tanácsok hozzák, nem pedig egyetlen miniszteri hivatal.
- 2025-től az Állami Audiovizuális Alap tanácsainak tagjait kifejezetten a parlament (és nem a miniszter) nevezi ki — ez a megoldás direkt módon korlátozza az egyszemélyi miniszteri befolyást.
- A rendszer legnagyobb, visszatérő kritikája nem a politikai elfogultság, hanem a krónikus alulfinanszírozottság és a bürokratikus nehézkesség.
- 2026-ban, az új Babiš-kormány alatt is felmerült a miniszteri befolyás növelésének kísérlete — jelezve, hogy a szerkezeti védelem nem automatikus garancia, hanem folyamatosan tesztelt intézményi képesség.

Lengyelország: nyolc év intézményfoglalás, majd egy nehéz visszaépítés

A régióban a magyarhoz talán leginkább hasonlítható eset Lengyelországé, ahol a Jog és Igazságosság (PiS) 2015 és 2023 közötti, nyolcéves kormányzása alatt — amely maga is sok elemet és módszert átvett az „illiberálisnak” nevezett magyar mintából — sorra vette át a jelentős kulturális intézmények irányítását. A folyamat egyik jól dokumentált állomása volt, amikor Piotr Gliński akkori kulturális miniszter 2019-ben leváltotta a varsói Ujazdowski Kortárs Művészeti Központ igazgatóját, a nemzetközileg is elismert Małgorzata Ludwisiakot, és helyére egy, a szélsőjobbhoz köthető szakembert, Piotr Bernatowiczot nevezte ki. Hasonló mintázat érvényesült számos más intézménynél is: a PiS-kormányzat rendszeresen cserélte le múzeumok, színházak és kulturális központok vezetőit olyan személyekre, akik inkább ideológiai lojalitásuk, mint szakmai teljesítményük alapján kerültek pozícióba.

2023 őszén a nyolc éven át kormányzó PiS elveszítette a választást, és a Donald Tusk vezette, több pártból álló koalíció vette át a hatalmat — szerkezetileg tehát nagyon hasonló helyzet állt elő, mint amilyenben Magyarország van 2026 tavasza óta. Az új lengyel kulturális kormányzat, élén előbb Bartłomiej Sienkiewicz, majd más miniszterek, azzal a feladattal szembesült, hogy demokratizálja vissza a leuralt intézményrendszert — ez a folyamat azonban, a

lengyel tapasztalatok szerint, sem gyors, sem egyszerű, sem morálisan súlytalan. Piotr Rypson, a minisztérium egyik vezető tisztviselője egy interjúban úgy fogalmazott: nincs olyan „nullpont”, ahová vissza lehetne térni, mert a nyolc év alatt kialakult egy egész, ideológiai alapon szerveződő kulturális infrastruktúra, amelyet nem lehet egyetlen tollvonással visszaalakítani — az új kormánynak a leváltott vezetők jogi helyzetétől kezdve a felduzzasztott, de szakmailag megkérdőjelezhető kulturális projektek sorsáig sok nehéz, precedens nélküli kérdést kellett megoldania.

A lengyel eset egyik tanulsága, hogy a kulturális terület „visszademokratizálása” politikailag és jogilag legalább annyira bonyolult, mint az eredeti elfoglalás volt — és ez alól az új, Tusk-kormányzat alatti kulturális adminisztráció sem volt kivétel: 2025 végén országos visszhangot kapott egy botrány, amikor kiderült, hogy a Nemzeti Kulturális Központ — amely már az új kormányzat felügyelete alatt működött — és a Nemzeti Szabadság Intézet együttesen mintegy 98 ezer zloty (közel 8,8 millió forint) értékű támogatást ítélt oda egy, erotikus tartalmú rendezvényeket is szervező kulturális kollektívának, ami jelzi, hogy a pályázati rendszer szakmai kontrollja az új kormányzat alatt sem tökéletes, még ha a jellege és a léptéke gyökeresen más is, mint a magyar NKA-ügyé. Ami viszont a lengyel esetben nem fordult elő: nem volt olyan, egyetlen titkos testület által, választás előtt, egy összegben kiosztott, tízmilliárdos nagyságrendű, rejtett pénzmozgás, mint a magyar KKPIK esetében — a lengyel

kritikák tárgya inkább az egyes intézmények feletti tartós, ideológiai jellegű kontroll volt, nem pedig egy leplezett, egyszeri pénzosztási akció.

Szlovákia: a kultúrharc mint minisztériumi program

A legélesebb, jelenleg is zajló közép-európai párhuzam Szlovákiában figyelhető meg. Martina Šimkovičová, a Szlovák Nemzeti Párt (SNS) által delegált kulturális miniszter — hivatalban 2023 októbere óta, Robert Fico kormányában — tevékenységét a szlovák és a nemzetközi sajtó egyaránt „a művészet elleni hadjáratként” írja le. Šimkovičová indoklás nélkül menesztette több vezető kulturális intézmény igazgatóját — köztük 2024 augusztusában a Szlovák Nemzeti Színház igazgatóját, Matej Drličkát és a Szlovák Nemzeti Galéria igazgatóját, Alexandra Kusát —, nyilvánosan kijelentette, hogy „a kultúrának szlováknak kell lennie, és semmi másnak”, valamint hogy az LMBTQ-témájú civil szervezetek „egyetlen fillért sem” kapnak az államtól.

A legfontosabb pénzügyi eszköz a szlovák Művészettámogatási Alap (Fond na podporu umenia, FPU), amelynek működését a minisztérium 2024-ben törvénymódosítással alakította át: a tanács létszámát kilencről tizenháromra bővítették, ezen belül pedig a miniszter által, javaslat nélkül kinevezhető tagok számát négyről hétre — vagyis a miniszter közvetlen befolyását a testületben

számszerűen is megnövelték. 2025 tavaszán az Alap hirtelen felmondott több tucat, korábban már megítélt, több éves grantszerződést, ami számos fesztivált — köztük a Viva Musica! zenei fesztivált és a Dotyky a spojenia irodalmi fesztivált — létbizonytalanságba sodort. A minisztérium emellett nyilvánosan azzal vádolta a korábbi, ellenzékhez köthető alapítványokat — köztük a Milan Šimečka Alapítványt —, hogy évek óta aránytalanul nagy összegeket vonnak el az Alapból, míg az ellenzék és a szakmai szervezetek pontosan azt állítják a minisztériumról, amit a magyar NKA-ügyben is olvashattunk: hogy a döntések szakmai indoklás nélkül, homályos kritériumok — „hiányzik belőle a modern művészet reflexiója”, „elégtelen a kulturális hozzájárulás” — alapján születnek, és a pályázók esélye sincs megtudni, mi alapján dönt a fond valójában.

A szlovák eset egyik különösen tanulságos mozzanata, hogy a minisztérium saját tisztviselői is a cseh rendszert nevezték meg követendő mintaként. Ondrej Michelko, a szlovák kulturális tárca egyik tisztviselője egy interjúban kifejezetten úgy fogalmazott, hogy a jelenlegi szlovák rendszer súlyos gyengeségeket mutat, és a minisztérium a cseh modellben lát inspirációt, amelyet „működőnek, demokratikusnak” és „klánok nélkül, sokféle kulturális tevékenységet támogatónak” nevezett — vagyis még a bírált szlovák kormányzat egyik tisztviselője is elismerte, hogy a szomszédos cseh megoldás strukturálisan ellenállóbb a politikai befolyásolással szemben. Ez

önmagában erős empirikus visszaigazolása annak a tételnek, hogy a különbség nem az egyes kormányzatok jóindulatában, hanem az intézményi tervezésben rejlik.

SZLOVÁKIA — A ŠIMKOVIČOVÁ-KORSZAK ESZKÖZTÁRA

- Indoklás nélküli vezetőcserék kulcsintézményeknél (Szlovák Nemzeti Színház, Szlovák Nemzeti Galéria, Bibiana).
- A közmédia (RTVS) átalakítása STVR-ré — a kritikusok szerint jogi trükk a vezetés lecserélésére.
- Törvénymódosítás, amely növelte a miniszter közvetlen kinevezési jogát a Művészettámogatási Alap tanácsában.
- Több tucat, már megítélt, többéves grantszerződés egyoldalú felmondása.
- Nyilvános, homályos indoklású elutasítások: „hiányzik a modern művészet reflexiója”.

Ausztria és Németország: a szövetségi szétagoltság mint védőfal

Ausztriában és Németországban — a két nyugati szomszédban — a kulturális finanszírozás rendszere alapvetően más logikára épül, és ez a különbség önmagában is magyarázza, miért nem alakulhatott ki ott a magyarhoz vagy akár a szlovákhöz hasonló, egyetlen minisztériumi

döntéshozó által uralt centralizált botrány. Mindkét országban a kultúrafinanszírozás alkotmányosan megosztott a szövetségi szint (Bund), a tartományok (Länder) és a települések (Gemeinden/Kommunen) között, saját kulturális törvényekkel és költségvetési tételekkel — Ausztriában például külön szövetségi kulturális támogatási törvény (Bundeskunstförderungsgesetz) és külön tartományi kulturális törvények (Landeskulturförderungsgesetz) szabályozzák a rendszert, és a nagyobb városoknak, például Bécsnek is önálló kulturális költségvetése és pályázati rendszere van.

Ez a szétagoltság strukturálisan lehetetlenné teszi, hogy egyetlen miniszteri döntés — mint a magyar NKA esetében — az ország teljes kulturális támogatási rendszerének jelentős részét egy csapásra átrendezze: egy szövetségi kulturális miniszter Ausztriában vagy Németországban egyszerűen nem rendelkezik jogkörrel a tartományi vagy önkormányzati kulturális költségvetések felett. Ausztriában emellett létezik egy sajátos, presztízs jellegű, de jól dokumentált elismerési rendszer is: a Nagy Osztrák Állami Díjat (Großer Österreichischer Staatspreis) egy 21 tagú szakmai testület, az Osztrák Művészeti Szenátus (Österreichischer Kunstschat) ítéli oda, rögzített rotációs elv nélkül, de nyilvános, dokumentált eljárásban — vagyis még a jelképes, presztízsjellegű elismerések is intézményesített, nem pedig ad hoc politikai döntés eredményei.

Németországban a szövetségi szintű kultúrafinanszírozás egyik legfontosabb szereplője a Kulturstiftung des Bundes (Szövetségi Kulturális Alapítvány), amely saját alapszabálya szerint kizárólag nagyobb, nemzetközi léptékű projekteket támogathat — a mindennapi, helyi kulturális élet finanszírozása ezzel szemben túlnyomórészt tartományi és önkormányzati hatáskörben marad, ahol a döntéshozatal jellemzően szintén szakértői bizottságokra épül. Emellett Németországban a transzparenciaportálok és a nyilvános szerződési nyilvántartások (Transparenzportal) régóta bevett gyakorlatnak számítanak — Ausztriában is működik hasonló, a közpénzből finanszírozott kulturális és kreatívipari támogatásokat nyilvántartó portál —, ami tovább nehezíti a magyar esethez hasonló, hónapokig rejtve maradó pénzmozgásokat. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy Ausztriában vagy Németországban ne léteznének kulturális-politikai viták a támogatási rendszerek körül — ilyenek rendszeresen felmerülnek, különösen a nagyvárosi, kortárs művészeti szcéna finanszírozásának elégtelensége kapcsán —, de a rendszerszintű, egyetlen politikai szereplő által titokban irányított, választási célú pénzosztás kockázata strukturálisan alacsonyabb egy ilyen, sok szereplő között megosztott, alkotmányosan tagolt rendszerben.

A közép-európai összevetés fő tanulsága nem az, hogy egyes kormányok jobb szándékúak másoknál — hanem hogy egyes intézményi berendezkedések

strukturálisan ellenállóbbak a politikai befolyással szemben, míg mások, mint a magyar, láthatóan nem azok.

Összefoglalva: a négy vizsgált ország egyike sem mentes a kulturális finanszírozás politikai felhasználásától — Lengyelországban nyolc évig tartó, rendszerszintű intézményfoglalás zajlott, Szlovákiában jelenleg is zajlik egy hasonló, bár egyelőre kisebb léptékű folyamat, és még a szerkezetileg ellenállóbb Csehországban is felmerült 2026-ban a miniszteri befolyás növelésének kísérlete. Ami viszont sehol máshol nem fordult elő a vizsgált időszakban: egy kormányzati ciklus végén, választás előtt, egyetlen — formálisan létező, valójában azonban a nyilvánosság és a saját felügyelő testület elől is eltitkolt — testület által, tízmilliárdos nagyságrendben, kódolt kommunikációval kísérve kiosztott pénzmennyiség. Ez az elem — a rendszer méretéhez képesti hirtelenség, a titkolózás mértéke és a választási időzítés egybeesése — teszi a magyar NKA-botrányt, legalábbis egyelőre, a régió egyik legsúlyosabb, dokumentáltan feltárt esetévé.

V. F E J E Z E T

A Tisza-kormányzás — elszámoltatás és annak korlátai

Ez a fejezet — a Füzet korábbi részeitől eltérően — nem lezárt tényeket, hanem folyamatban lévő, még alakuló fejleményeket és ezekre épülő elemzést, valószínűsítést tartalmaz.

Magyar Péter kormánya, amely a 2026. áprilisi választás után alakult meg, a kulturális támogatási rendszer ügyét — legalábbis eddig — nem söpörte a szőnyeg alá. A kulturális tárcát Tarr Zoltán, a társadalmi kapcsolatokért és kultúráért felelős miniszter vezeti, aki már hivatalba lépése után röviddel bejelentette a Hankó Balázs által 2026. április 8-án, tehát már a választási vereség után, egyedi miniszteri keretből hozott döntések visszavonását, és nyilvánosan is szorgalmazta, hogy aki tud valamit a 17 milliárdos NKA-botrányról, jelentkezzen. A minisztérium és az NKTK munkatársai a kormányváltás óta együttműködnek a NAV nyomozásával, a 2026 júniusában őrizetbe vett hat gyanúsított ügyében pedig a Bács-Kiskun Vármegyei Főügyészség indítványozta a letartóztatást.

Ez az elszámoltatási igyekezet ugyanakkor több dilemmával is szembesül, amelyek jól mutatják, milyen strukturális korlátokba ütközik egy új kormányzat, amikor egy politikailag átítatott intézményrendszert próbál egyszerre megtisztítani és tovább is működtetni. Az első dilemma az időzítés és a szelektivitás kérdése: a

visszavonás egyelőre csak a választás utáni, tehát a legkirívóbban jogszerűtlennek tűnő döntésekre terjed ki, míg a 2025 szeptembere és 2026 áprilisa közötti, a botrány érdemi részét kitevő 17 milliárd forintos kör sorsáról — mennyi térül vissza, mely szerződéseket lehet és kell felbontani, mi történik azokkal a kedvezményezettekkel, akik jóhiszeműen, valós kulturális programra kapták és el is költötték a pénzt — egyelőre nincs végleges, átfogó válasz. A visszafizetés eddig önkéntes alapon, egyedi esetekben (Muri Enikő, Kis Grófo) történt, és a miniszter szerint is a teljes összegnek egyelőre csak kis hányada, valamivel több mint tíz százaléka térült meg.

A második dilemma intézményi jellegű: pusztán az elszámoltatás és a büntetőjogi felelősségre vonás nem old meg egy strukturális problémát, ha maga a rendszer — a miniszteri keret létezése, az ideiglenes kollégiumok létrehozásának lehetősége, a nyilvánosságra hozatal öt napos, de a gyakorlatban könnyen kijátszható határideje — változatlan marad. A magyar sajtóban megjelent szakértői vélemények éppen ezt hangsúlyozzák: az NKA-botrány nem egy elszigetelt visszaélés volt, hanem egy olyan rendszer logikus következménye, amelyben a szakmai kollégiumi döntéshozatal évek óta fokozatosan kiüresedett, miközben a miniszteri és egyedi keretek szerepe nőtt. Ha az új kormányzat pusztán a felelősöket vonja felelősségre, de a jogi és intézményi kereteket — a miniszteri keret nagyságát, az ideiglenes kollégiumok létrehozhatóságát, a nyilvánosságra hozatal tényleges

kikényszeríthetőségét — nem alakítja át, a rendszer strukturálisan ugyanolyan sebezhető marad egy jövőbeli, kevésbé jóhiszemű kormányzat számára is.

A harmadik dilemma politikai-kommunikációs jellegű, és a régiós összevetésből, különösen a lengyel tapasztalatból tanulható meg leginkább: a „visszademokratizálás” folyamata könnyen csúszhat át saját, új típusú politikai célzatosságba, vagy legalábbis ennek látszatába. Amikor egy új kormányzat egy korábbi, politikailag terhelt rendszer felszámolásáról dönt, mindig felmerül a kérdés: a lecserélt vezetők, felfüggesztett programok, visszavont döntések valóban objektív, szakmai vagy jogi alapon dőlnek-e el, vagy — akár jogosan, akár nem — új politikai szűrő érvényesül. A magyar kulturális szakma egy része, amely tizenöt éven át kimaradt a forrásokból — a fővárosi független társulatok, amelyek 2025-ben összesen mindössze 533,5 millió forintot kaptak működésre, miközben egyetlen fideszes kötődésű fotós NKA-projektje 500 millió forintot ért el —, most joggal várja el, hogy az újraelosztás felé forduljon a mérleg nyelve. Ezt az elvárást szakmai, átlátható eljárással kell teljesíteni ahhoz, hogy az új rendszer valóban különbözzön a régitől, ne csak a kedvezményezettek névsorában.

**NYITOTT KÉRDÉSEK A TISZA-KORMÁNYZAT
KULTURÁLIS POLITIKÁJÁBAN**

- Sor kerül-e az NKA-törvény érdemi módosítására — a miniszteri keret korlátozására, az ideiglenes kollégiumok létrehozási feltételeinek szigorítására —, vagy az elszámoltatás pusztán a jelenlegi botrány szereplőire korlátozódik?
- Hogyan viszonyul az új kormányzat a Magyar Művészeti Akadémia 2015 óta megszerzett, forráselosztási együttdöntési jogköréhez?
- Milyen ütemben és milyen jogi eszközökkel térül meg a kiosztott 17 milliárd forint, és mi történik azokkal, akik a pénzt ténylegesen kulturális célra használták fel?
- Képes lesz-e az új kulturális kormányzat olyan, a cseh vagy osztrák mintához közelebb álló, törvényileg rögzített szakértői kontrollt beépíteni a rendszerbe, amely egy jövőbeli kormányzat számára is nehezebbé teszi a hasonló visszaélést?

VI. FEJEZET

Összefoglalás és következtetések

Az NKA-botrány lényege végső soron nem a kiosztott összeg nagysága — tizenhét milliárd forint, bármennyire is jelentős a kulturális szektor méretéhez képest, eltörpül a Fidesz-korszak legnagyobb korrupciós ügyei mellett. A botrány valódi tétje az, amit a kiosztás módja árul el egy egész rendszerről: egy 1993-ban, kifejezetten azzal a céllal létrehozott intézmény, hogy a kultúra finanszírozását karnyújtásnyira tartsa a napi politikától, az évek — és különösen a 2015 utáni évek — folyamatos, apró, jogszabályi szinten gyakran észszerűnek tűnő módosításai révén fokozatosan azzá vált, aminek pontosan az ellentétéként hozták létre: egy, a mindenkori kormánypárt kampányfinanszírozására is felhasználható, a nyilvánosság és a saját felügyelő testülete elől is eltitkolható forráselosztó gépezetté.

A nemzetközi összevetés két, egymásnak látszólag ellentmondó tanulssággal szolgál. Az egyik: Magyarország nincs egyedül. A régió szinte minden országában megfigyelhető valamilyen fokú kísérlet a kulturális intézményrendszer politikai befolyásolására — Lengyelországban nyolc évig tartó, rendszerszintű intézményfoglalás zajlott, Szlovákiában jelenleg is tart egy hasonló, ideológiai vezérletű folyamat, és még a legjobban teljesítő Csehországban is felmerült 2026-ban egy miniszteri hatáskörbővítési kísérlet. A másik, ezzel egyidejűleg érvényes tanulság viszont az, hogy a különbségek nem

esetlegesek: azok az országok, ahol a döntéshozatal törvény által kötelezően megosztott — több szintre, több testületre, parlamenti vagy önkormányzati, nem pedig kizárólag miniszteri kinevezési jogkörre —, strukturálisan ellenállóbbak voltak a magyarhoz hasonló, rendszerszintű, titkolt pénzosztással szemben. Ez nem esély kérdése volt, hanem tervezése.

A kérdés, amelyre a következő évek adnak választ, nem az, hogy volt-e visszaélés — ez mára dokumentált tény. A kérdés az, hogy Magyarország képes lesz-e olyan intézményi védőkorlátokat építeni, amelyek egy jövőbeli, kevésbé jóhiszemű kormányzat számára is nehezebbé teszik ugyanezt.

Ebben a tekintetben a Tisza-kormányzat mozgástere és felelőssége is világosan kirajzolódik. Az elszámoltatás — a nyomozás, a lemondások, a visszafizettetés — szükséges, de nem elégséges lépés. A szlovák tisztviselő, aki a cseh modellt nevezte meg követendő példaként, akaratlanul is rámutatott a lényegre: nem elég jó szándékú minisztereket állítani egy rossz rendszer élére, mert a rendszer, ha strukturálisan sebezhető marad, előbb-utóbb újratermeli a visszaélés lehetőségét — akár a jelenlegi, akár egy jövőbeli kormányzat alatt. Az igazi próbatétel az lesz, hogy a magyar kulturális finanszírozás intézményi újratervezése — a miniszteri keret szűkítése, az

ideiglenes kollégiumok létrehozásának szigorítása, a nyilvánosság tényleges, kikényszeríthető biztosítása — megtörténik-e, vagy a botrány végül csak személycserékben, és nem szerkezeti reformban csapódik le. Ez utóbbi esetben — ahogy a lengyel és a szlovák tapasztalat is mutatja — a kultúra állami finanszírozása Magyarországon is megmarad annak, ami az elmúlt tizenöt évben volt: nem a szakma, hanem a mindenkori hatalom karnyújtásnyi közelségében.

Háttérgyár Elemzési Részleg · 2026. július · Füzet #2026/08

Az elemzés a nyilvánosan elérhető adatokon, sajtóanyagokon és dokumentumokon alapul.

Forrásaink: Telex.hu, 444.hu, Index.hu, HVG.hu, Portfolio.hu, Kontroll.hu, Infovilág.hu, Nepszava.hu, Penzcentrum.hu, K-Monitor adatbázis, NKA.hu, Njt.hu (Nemzeti Jogszabálytár), Qubit.hu, MKČR (mk.gov.cz), Pravda.sk, China-CEE Institute, IG Kultur (Ausztria), TKI.at, Kulturstiftung des Bundes, Artalk.info, Médium.cz.